

Szokács László

Hűségben a szűkebb hazához

Réti Zoltán festőművész 1923-ban született Nagyoroszbán. Gyermekéveit Érsekvadkerten töltötte. Tanulmányait Balassagyarmaton (gimnázium) és Miskolcon (tanítóképző) végezte. A képzőművészeti főiskolát 1943-ban kezdte és a háborút követően, 1969-ben fejezte be. Mestere Kontuly Béla volt. Közben zenetanári oklevelet is szerzett, több helyen tanított, Kiscsalomja, Csesztve, Nyíregyháza (Halmosbokor), Patvarc, Balassagyarmat (Bajcsy-Zsilinszky iskola, tanítóképző, Balassi Bálint Gimnázium). A Rózsavölgyi Márk zeneiskolának 1963-1983. között igazgatója. A Tokyo Europa Art Association Suginami UNESCO tagja. Rendszeresen szerepel a jelentős országos kiállításokon, biennálékon. A külföldön is ismert művész számos díj és kitüntetés tulajdonosa. Balassagyarmaton ez év májusában megnyitott tárlata, amely egyben születésnap tisztelegés a művész előtt, a 99. kiállítása volt.

“Képei szűkebb környezetével, Nógrád megyével régóta fennálló lírai kapcsolatáról beszélnek; az egyediben is bennerejlő általános, a lényeg megmutatására tör. Rendkívül kultúrált akvarellista, főként tájak, munkajelenetek, alakos ábrázolások után érdeklődik. Ismert zenetörténész és muzsikus.” – Olvashatjuk róla a kortárs magyar képzőművészeket bemutató Művész életrajzok kötetben. Réti Zoltánnal közelgő 70. születésnapja előtt balassagyarmati otthonában beszélgettem.

– Visszafele az időben, még fiatalember voltál, amikor kitört a háború. Mit jelentett ez számodra, hogyan változtatta meg életedet?

– A Balaton partján 1941 nyarán egy protestáns ifjúsági táborban nyaraltam. Én voltam a napos, és reggel bementem a faluba tejért és kenyérért. Itt hallottam egy rádióerősítőt, hogy

megüzentük a háborút. Amikor visszamentem, mondtam, hogy mi történt. Ésszel fel sem fogtam mi is ez, csak amikor már hazaértünk Érsekvadkertre. A falun keresztül mentek az autók, folyt a vonulás, akkor sejtettük meg, hogy valami nagy dolog van készülöben, de még akkor sem vettük komolyan. Jöttek a behívók, s barátaim, nálam egy-két évvel idősebb fiúk is bevonultak. Én akkor döbbsentem rá a háborúra, s fogtam fel miről van szó, mikor megjött két értesítés: két hősi halálról. Az egyik Kiszner Géza volt, ha jól emlékszem... Ekkor megdöbbsent az egész falu. Szinte hihetetlen volt. Még középiskolás voltam 1941-ben, majd 1942-ben szereztem meg a tanítói oklevelet. Nekem azért volt rettenetes a háború kitörése, mert tanulmányaimat a képzőművészeti főiskolán meg kellett szakítanom és be kellett vonulnom katonának.

Bizonyos fokig azért szerencsém is volt, mert én 1923-as voltam, a legutolsó behívottak közé tartoztam. A behívóm is kallódhatott valahol, csak 1944 őszén, tehát már a háború vége felé kerültem a karpaszományosok híres-nevezetes érsekújvári kiképző központjába. Mi voltunk a legfiatalabbak, de voltak közöttünk 30-35 évesek is. Egyetemi tanárok, főorvosok, nagyon sokan a kolozsvári mezőgazdasági egyetemről. Tehát azok, akik nem voltak katonák, de akikből ott akartak gyorsan tisztet faragni.

– Mikor és hogyan kerültél kapcsolatba a festéssel?

– A hozzá kapcsolódó első emlékem nagyon érdekes. Érsekvadkerten, ahogy megyünk Paták felé, édesapám építette az új iskolát, amely a kor viszonyai szerint modern iskola volt. A karácsonyi szünet után, egy gyönyörű szép, havas napon, sorbaállítottak minket és mentünk föl az új iskolába. Másodikos elemista voltam. Ma is előttem van, ahogy beléptünk az új, szép épületbe, az új termekbe. Új arcokat láttunk, tanítóink is újak voltak. Sziládi Jánosné tanítónőhöz kerültem, egy halvány arcú, sötét szemű, sötétbarna hajjú, jóságos fiatal tanítónőhöz, aki mindjárt azt kérdezte:

– Na, gyerekek, jó volt idejönni? – Igen – válaszoltuk. – S mit csináltatok? – Hóglyóztunk! – feleltük kórusban. – Tudjátok mit? Rajzoltátok le! – mondta, és nekünk ez nagyon furcsa volt, mert mi eddig csak pálcikákat, pontokat meg köröket rajzoltunk. Lerajzoltam a házunkat is. Egyszer később azt mondta nekem Sziládi tanító néni: – Sétáltam a faluban és megismertem rajzodról a házatokat.

Ez volt az első emlékem, aztán később Balassagyarmaton, a gimnáziumban volt egy nagyon jó rajztanárom: Martos Zsigmond, aki engem második koromban "fedezett fel". Nem szerettem a rajzot. Elsőben ugyanis csak díszítő mintákat kellett rajzolnunk és én ezt nagyon untam. Nem is volt jó jegyem. Egyszer bejött Martos Zsigmond, kitett a katedrára egy élesztős deszkadobozi, ferdén rátette a fedelét, és csak ennyit mondott: – Rajzoltátok le! – És nekem az a rajzom nagyon jól sikerült. Hallottam, ahogy súgta kollégájának, aki művészettörténetet meg gyakorlati rajzot tanított, hogy ő még ilyet nem látott: – Egy második

gyerek így, a perspektíva szabályai szerint megoldja, lerajzolja a feladatot. Kedvence lettem, de annyira, hogy festeni is sokszor magával vitt az Ipoly partjára.

Martos Zsigmond méltatlanul elfelejtett festője Gyarmatnak. Nagyon-nagyon sajnálom, hogy képeit nem lehet összegyűjteni. Tájképfestőként, posztnagybányai festő volt és a Nemzeti Galéria számontartotta. Mindig készülök arra, hogy írjak róla, hisz nagyon hálás vagyok neki, és hogy is mondjam, ő mondta először: – Tebelőled festő lesz... Beszélgetések alkalmán már többször elmondtam, hogy két rajztanárom volt, aki az életemet meghatározta. Az egyik Martos Zsigmond, a másik Remete Márton, Miskolcon a tanítóképzőben. Mindkettő élete tragikusan alakult: mindketten Auswitzban pusztultak el. Remete Márton sorsa talán tragikusabb volt, mert ő a bevezetett zsidó-törvények idején tudta csak meg, hogy valamelyik nagyszülője nem volt ária származású; pedig jómaga, a szegény, nagy és igaz magyar ember volt, mégis mennie kellett, aztán elpusztult.

– Az említett két rajztanárod beszélt rá, hogy főiskolára iratkozz?

– Igen, bár ez sem olyan teljesen egyértelmű, mert mindig bennem volt az a vágy, hogy tovább tanuljak, csak azt nem tudtam, hogy hol, mit. Szerettem tornászni, jó szertornász voltam. Zenei pályára is gondoltam, mert nekünk a tanítóképzőben orgonálni kellett, hegedülni is tanultunk. Persze ez a hangszeres tudás egy mai képzett zenetanár tudásával nem mérhető. Visszatérve a festészethez, a miskolci művésztelepen kezdtem 1943 nyarán, s ott Burghardt Rezső volt a mesterem. Sajnálom hogy őt is manapság elfelejtik. Benczúr Gyulának volt kedves tanítványa, nagyon értékes, aranyos ember, aki hagyta a tanítványokat dolgozni: tanácsokat adott ugyan, de nem szólt bele a munkába. A képzőművészeti főiskolának a miskolci volt a hivatalos művésztelepe, ezt ő vezette. Amikor a főiskolai felvételinél mestert lehetett választani, én Kontuy Bélát választottam, aki Aba Novák Vilmos halála után annak osztályát vette át.

– A háború főiskolai tanulmányaidat is megtörte. Bevonultál. Mikor, hol ért véget számodra a háború?

– Németországban, az Északi-Tenger egyik félszigetén, Hillkroven nevű faluban, angol-fogságban voltam, amikor véget ért a háború. Nem tartottak szögesdrót mögött, volt egy körzetünk, ahol szabadon közlekedtünk. Kosztot alig adtak, s úgy “kerestem a kenyerem”, hogy portrékat készítettem. Az apa majd minden családnál katona volt, s én a családtagokat rajzoltam le, hogyha majd hazajön, megmutatják a képet. Hárman voltunk képzőművészeti főiskolások. Felosztottuk egymás között a körzetet. Este mindig be kellett mennünk aludni a táborba. Közben harmóniumokat, orgonákat is javítottam, és festettem a portrékat, később tájképeket is. Egyszer az egyik család megajándékozott egy, az akkori idők leghíresebb márkájú Schminke akvarell felszereléssel. Nos, ennél a családnál is lerajzoltam a gyerekeket, egy fiút és egy kislányt. És akkor jött a hír, hogy az édesapa Prágában, a háború legutolsó napján meghalt. Ez számomra nagyon megrendítő volt.

– Egyik pécsi tárlatod elé írt nagyon szép sorokat Martyn Ferenc. Hadd idézzem: “Zenész és festőművész egyidejűleg... Szeretettel ábrázolja a nógrádi embert, a földmunkást, az otthoni tájat, a virágcsokrot és ideje van arra, hogy tanulmányozza, ábrázolja a muzsikáló embert, a képzőművész örök és megújuló témáját.” Kérlek, szólj arról, mint jelent neked Nógrád, az a vidék, ahol életed nagy részét töltötted?

– Nagyon sokat. Mindent! Sokan figyelmeztettek már, hogy hagyjak fel a lokálpatriotizmussal, hisz maga a szó is bizonyos vállveregetést, lekicsinylést jelent. Azt, hogy szüklátó körű lesz az ember, mert csak a saját környezetével törődik. Nem fogadom ezt el. Mert én itt, ezen a vidéken érzem magam nagyon jól. Bármilyen irányba nézek, tele vagyok ismerős fákkal, dombokkal, hegyekkel, vizekkel, emberekkel. Elmehettem volna innen. Hívtak Németországba, Amerikába, itt Magyarországon is több városba tanítani. De... Hozzáteszem, hogy nagyon szeretek utazni, világot látni. Feleségemmel fiatal korunkban sok utat megtettünk.

Élni azonban itthon szeretek! Amikor civil emberként 1946 tavaszán Münchenben jártam – ahol festettem is –, egyszer csak megcsapott az ottani olvadó hónap, fünek, a földnek az illata. Ugyanolyan volt, mint itt nálunk, Nógrádban. És ettől, annak ellenére, hogy nagyon ijesztettek, ne menjek haza, mert lecsuknak, nem lesz állásom, eldöntöttem, haza jövök, bármi is vár rám. Nem bántam meg. Nagyon sok barátom kintmaradt, akikkel ha találkozunk, érzem – bár nem mondják – én jártam jobban azzal, hogy hazajöttem. Persze hozzáteszem ez alkat kérdése is. Van, ki el tud feledni mindent. Ezért szoktam mondani, a helyhezkööttség, a honvágy egyenlő a szerelemmel. Megmagyarázhatatlan mindkettő.

– Az akvarell poétájaként ismernek. Miért ez a technika áll közel a szívedhez? Mi a művészi hitvallásod?

– Én az akvarellt gyermekkorom óta nagyon szeretem és mindig hűségesen műveltem. Valom, hogy az akvarell nagyon komoly, nagyon szép műfaj – ha ért hozzá valaki. Amit én az akvarelllel kifejezhettem, azt a nyelvet, most már át tudom tenni olajba. Évek óta inkább az olajképcimmel szerepelek országos kiállításokon, de hát rajtam ragadt az, hogy akvarellista vagyok. Így tartanak számon.

Az ars poeticám? Nem tudom, van-e, egyáltalán lehet-e ilyenről beszélni? Nem hiszek abban, hogy ezt valaki meg tudja határozni. Ez változik. Ami állandó: a becsületesség, a tisztesség, az embernek, a szülőföldnek a szeretete. Ezeket nem lehet és nem szabad változtatni. Különben az egyéb célok azok változnak. És hát változik az ember is... Művészek, festők, írók szokták mondani, hogy azért szólnak egyszerűen, őszintén, mert ezt mindenki megérti. Kodályra hivatkoznak, aki egyszerű nyelven, mégis magas szinten fejezte ki magát. Én erre Bartók Bélát idézném, aki azt mondta, az egyszerűség nem kategória: ami nekem egyszerű, az másnak lehet, hogy túlságosan komplikált.

– A hangok és színek között, a zene és a festészet között van kapcsolat?

– Azt hiszem már sokan és nagyon okosan kifejtették - ha jól emlékszem a legjobbat Kosztolányi ABC-jében olvastam erről -, hogy mindenkinek van a világról, környezetéről gondolatban vagy egyéb formában véleménye, benyomása. Ezt az irodalom, vagy a zene, vagy a képzőművészet nyelvéen vissza tudja adni. Abban azonban nem hiszek, hogy az egyik helyettesíthetné a másikat, vagy össze lehetne keverni. Lehet vitatkozni, hogy valakinek a költészete az színes, vagy nem színes... A festményei zeneiek vagy sem... De nem lehet direkt módon kijelenteni, hogy egyenlőek lennének. Ezek csak olyan belső, rejtettebb alagutakon, vagy bűvópataként ismerhetők fel. Dirrekt módon tehát nem hiszem, hogy a zenének és a festészetnek köze lenne egymáshoz.

– Madách Imrének nagy tisztelője vagy. Az ember tragédiájához "lelkem felfelé tör..." címmel akvarelleket készítettél, és Mózes című drámájához készült lapjaid is nagy sikert arattak a Nemzeti Színházban megtartott kiállításon. Madách is Nógrád embere. Miért áll közel hozzád?

– Kezdeném azzal, hogy családomban nagy Madách-kultusz volt. Édesanyám Madách Pál kastélyában töltött három évet árva kislányként, Csesztvén. Madách Pál haláláig anyám játszótársa volt Madách Pál lányának, és ezekről az élményeiről sokat mesélt. Később, amikor felnőttem, nagyon szerettem olvasni Madáchot és életem utóbbi húsz évében kezdtem azon gondolkodni, hogy hozzáfogok Madáchot festeni. Az érdekesség az, hogy az illusztrációk eddig fekete-fehér technikával készültek, és én megpróbáltam akvarellel, és úgy, hogy azok ne kimondottan illusztrációk legyenek, hanem önálló képek is. Az ember tragédiájához húsz akvarell- lapot készítettem, s ugyanígy a Mózeshez is. De Mikszáth is nagyon kedves nekem, hiszen egyazon vidéken éltünk, és tanítóskodtam az Ipolyon túl, Kiscsalomján. Vannak terveim vele kapcsolatban, és Komjáthyval is ugyanez a helyzet. Komjáthyt is sokáig csak olvasgattam, aztán bizonyos indítatások következtében elhatároztam, hogy megpróbálom benyomásaimat képekben is megfogalmazni.

– Itt élsz Nógrádban, több évtizede részt veszel a megye képzőművészeti életében. Mit mondanál erről?

– Nem tudok arról, hogy a háború előtt itt Nógrádban kimondottan szervezett képzőművészeti élet lett volna. Mindenki festegett magának. Az én életemben Balassagyarmaton egyedül Martos Zsigmond volt, aki komoly, szép dolgokat alkotott. A háború után hírből hallottam, hogy Salgótarjánban Bóna Kovács Károly összefogta a képzőművészeti életet, akivel én az 50-es évek elején találkoztam először: kecskeszakállas, kedves, őszhajú ember volt. Aztán lassan összeismerkedtem a többiekkel is. Balassagyarmatra került Farkas Bandi. Vele együtt állítottunk ki 1950-ben. Első valóban közös kiállításunk 1958-ban volt a Palóc Múzeumban. Erről megmaradt egy nyomtatott meghívóm is. A kitekintést illetően, az első komoly megyei tárlatunkat 1956-ban rendezték Salgótarjánban, abban az időszakban, amikor a sortűz eldőrdült. Erre nagyon emlékszem. Az egyik képet, amikor visszahozták, akkor láttam, a csücske át

volt löve. Völgyi Laci a gyarmati megyeháza gondnoka hozta vissza a kiállított három képet, és mondta: "Ezt a képet ne add el, mert egy golyó átlötte, ez még híres lesz!" Sajnálom, hogy elkallódott, annyiszor költözködtem, talán el is adtam, nem tudom mi lett vele. Még annyit: az ismert megyei torzsalkodásokból én mindig kivontam magam. Ezt azért tudtam megtenni, mert nekem sok más, egyéb dolgom volt. Tanítottam; énekkart, zenekart, iskolát szerveztem, vezettem... És festettem, amikor csak lehetett, ez kitöltötte minden időmet.

– Farkas Andrással együtt emlegettek, nemcsak, mert mindketten gyarmatiak voltatok, hanem mert a festészetekben is sok a közös vonás és gondolom sok más dologban is szót értettetek. Beszelnél erről a barátságról?

– Amikor Farkas Bandi idekerült Gyarmatra, akkor én még Patvarcon tanítottam. Össze-találkoztunk, nagyon megörültünk egymásnak, hisz a képzőművészetre is együtt jártunk. Igaz, ő jóval fölöttem járt, de aztán olyan szoros lett a barátságunk, hogy szinte mindig kint voltunk Patvarcon. Kijárt, motorkerékpárral jött. Sokszor este tízig maradt. Együtt mentünk festeni, zenét hallgattunk, nagyokat sakkoztunk. Nagyon-nagyon jó barátságban voltunk. Együtt tanítottunk később a Bajcsyban, a tanítóképzőben Gyarmaton. Együtt emlegettek hát: Farkas – Réti. Most találtam meg följegyzéseimet, hogy kik jártak hozzánk, amolyan irodalmi, zenei, képzőművészeti beszélgetésekre. Volt lemezjátszóm, elég jól kerestem Patvrcon, kántor is voltam. Beethoven szimfóniáim, opera lemezeim, komoly kamara műveim voltak. Gyarmatról sokan kijártak. A volt tanáraink közül Manga János, Nyéki Lali, aki most Párizsban, Kiszely Bandi, aki Amerikában él. Aztán báró Buttler János, aki akkoriban jött haza fog-ságból.

Voltak a barátságunknak árnyékos oldalai is. De Bandi utolsó éveiben megint közel kerül-tünk egymáshoz. Mindig szerettem őt, és azt hiszem ő is becsült engem. Apróságokon össze-zördültünk olykor, de nem tudom megmagyarázni, mi okból történtek ezek. A legutolsó látog-átásakor megállapodtunk, hogy mihelyt jobb idő lesz, megint megyünk és festünk, úgy mint régen. Visszahozzuk a régi időket. Ez már sajnos csak terv maradt.

– Nemcsak a festészet, a zene is végigkíséri életedet. A zeneiskolának húsz éven át voltál igazgatója. Első számú ember vagy, akit kérdezhetek a város zenei életéről.

– Balassagyarmton már a múlt században is komoly zenei élet volt. Itt lakott például Thern Károly, Erkel Ferenc helyettes karmastere, zeneszerző és zenetudós. Nagyon híres cigányze-nekarai voltak a városnak. És mindig neves volt a balassagyarmati dalárda is. Szerdahelyi Jó-zsef, Straub Alajos, majd ötven éven keresztül Erdélyi József volt a dalárda karnagya. Én Erdélyitől vettem át a dalárdát. Amikor megszűntünk megyeszékhely lenni, rövid időn belül szétoszlott a kórus, pedig nagy és komoly énekkar volt az. Úgy vettem észre, hogy ebben volt egy kis mesterséges dolog is: nem akarták az 50-es évek elején ugyanazokat látni az énekkar-ban, akiket a háború előtt is láttak. Ezután mint baráti társaság jöttünk össze, énekelgettünk,

hol nálam, hol másutt, aztán később a szabók szövetkezete vett át minket. Ez nagyon jó dolog volt, mert akkoriban több szövetkezet úgy igyekezett reklámot csinálni magának, hogy "felvállalt" egy-egy kultúregyüttest. A régi városi dalárdát vette át a szövetkezet, amely aztán új dalosokkal is bővült. Sok helyen szerepeltünk, ha nem is az élvonalban, de a versenyeken mindig tisztesen megálltuk helyünket. Emlékszem 1949-ben vettem át a dalárdát, és 1951. október 1-én szerepeltünk először egy nagy ruhabemutatón, itt a megyeházán.

A zeneiskola nekem mindig szívügyem volt. Gyarmaton azelőtt is voltak úgynevezett zeneiskolák, mint például a Rideg Arankác, de ezek magántízmények voltak. Először a megyében Salgótarjánban létesült zeneiskola Váczi Gyula vezetésével, aki nagytudású ember volt, és aki engem is meghívott tanítani. Át is jártam szolfézst oktattam, és mindig reménykedtünk, hogy nekünk is lesz itt Gyarmaton zeneiskolánk. Nem így lett, mert Nagybatony következett. Rengeteget küzdöttem, vitatkoztam, érveltem, míg végre egy zeneoktatói munkaközösséggel bebizonyítottuk, hogy szükség van zeneiskolára, amit a minisztérium 1963-ban engedélyezett. Mint "Salgótarján fiókja" működünk 1966-ig, akkor önállósult. Nagyon sok gondunk volt ezután is. Lakások híján vendégtanárokkal dolgoztunk. A város vezetői mindig mindenben támogattak! Nagy gondunk volt az épülettel is. Kinőtük a Deák Ferenc utcát. Voltak olyan tervek, hogy beköltözzünk a volt megyeházára.

A megyeházán zsidó öreg-otthon működött, mert az ő szervezetük házáat Pesten elvették, és itt Gyarmaton "utalt ki" nekik a rendszer helyet. Érdekes emberek laktak itt. Farkas Bandival, Szabó Károllyal bejártunk előadásokat tartani. Találkoztam egy Heltai nevű bácsival, aki Ady Endre jó barátjaként sok "boros estén" együtt volt velem, aztán itt volt a lilafüredi szálló egyik fő részvényese. És olyan öregek, akik a századfordulón a magyar művészeti élet mecénásai voltak. Festőket, írókat pénzelték, segítettek. Egyszer Liszt Ferencről tartottam előadást, és egy 94 éves nénike odajött hozzám, és azt mondta: "– Kérem, Réti úr, én ültem a Mester ölében, zongorázni tanított..." Utánaszámoltam és tényleg, taníthatta őt Liszt Ferenc. Igen nagyműveltségű emberek laktak itt, mint például Gyenes Izsó, az ország legidősebb hegedűtanára. Már közel járt 90. évéhez, de még mindig tanított hegedülni.

Visszatérve a zeneiskolához, a Deák Ferenc utcába kétszáz gyerek tanult. Amikor nyugdíjba mentem, 1983-ban, a fióki iskolákkal – Szécsény, Érsekvadkert, Rétság, Cserhátsurány majd Magyarnándor – együtt már 683 volt a tanulók létszáma.

– Könyvet írtál a város szülöttéről, Rózsavölgyi Márkról. Országos siker lett, jó kritikát kapott. Mi inspirálta, hogy volt iskolád névadójának életét feldolgozd?

– Sok mindenbe belesodrótam már életemben, így voltam Rózsavölgyivel is, mert soha eszembe nem jutott, hogy zenetörténeti könyvet írjak. Ehhez nagyon sok idő kell, annak pedig mindig szűkében voltam. A történethez tartozik, hogy tanácsomra megkérte a város Volly Pistát, hogy írja meg a kötetet, de ő nem ért rá, és én, aki már sok anyagot gyűjtöttem Kmetty Kálmán rábeszélésére, hozzáfogtam a munkához. Amikor Pestre vitt utam, mindig a könyv-

tárat bújtom. Jártam a Széchenyiben, a Szabó Ervin könyvtárban, az Országház olvasótermébe is eljutottam. És a Semmelweis utcába, a mostani zeneművészeti szakközépiskola könyvtárába is bejártam, amely a leghíresebb kottagyűjteménnyel rendelkezik. Amikor összegyűjtöttem az anyagot, bevittem Kmettynek, aki átolvasta, s azt mondta: – Jó amit írtál, csak nem tudjuk kiadni, mert nincs annyi pénze a városnak. Meghúztuk, tömörebb lett, s elküldtük a város nevében Bónis Ferencnek, aki Rózsavölgyi korának legnagyobb szakértője volt, s felkértük a lektorolására. Bónisnak annyira megtetszett az anyag, hogy visszaírt, ne legyen ez a város gondja, ő már javaslattal átküldte a Zenemű Kiadónak, ott adják ki. Így aztán bekerült a “zenei vérkeringésbe”. Negyvenöt kritika jelent meg a kötetről, még most is egyre többen idéznek belőle és szerepel a Brockhaus Lexikonban, mint Rózsavölgyivel kapcsolatban az első számú alapmű.

– Nagyon sok kitüntetést, díjat kaptál. Közülük – bármilyen furcsa – én az Apáczai Csere János díjat tartom fontosnak azért, mert a jövő Magyarországhoz szerintem jó iskolák, könyvek és tanítók kellene. Több évtizeden át tanítottál. Ki a jó tanár?

– Érdekes, amit kérdeztél. Én is az Apáczai Csere díjat – amit azt hiszem tizenketten kaptak meg évenként, és mi voltunk az ötödik garnitúra -, megtisztelő díjnak tartom, ám soha életemben nem használtam, nem írtam a nevem mellé. Hogy ki a jó tanár, azt így nem lehet meghatározni. Az biztos, pedagógusként, sokat köszönhetek annak, hogy tanyán is tanítottam, kisgyermekket elemi iskolában. Patvarcon, Kiscsalomján, Csesztvén, Szegény gyerekeket, akiken láttam, hogy rosszul öltözöttek, éhesek és úgy kellett velük beszélni, hogy érdekelje őket. És alig várták, hogy iskolába jöhessenek! Megfogalmaztam magamnak, a jó pedagógus ott kezdődik, úgy tudjon beszélni és viselkedni, hogy a tanítványai érezzék, és megértésük mit is akar. Vannak kitűnő tudós emberek, akik gyönyörűen tudnak beszélni, de a tanulók feje fölötte elröpülnek a szavak. Sok kitűnően felkészült pedagógus barátom van, akik tragikusan szerencsétlen viszonyt alakítottak ki a tanulókkal és hiába szerették tanítványaikat, nem tudták a szeretetet kimutatni. Fontos tehát, hogy a fülekben megakadjanak a szavak! Ugyanakkor a jó tanárnak szigorúnak és következetesnek kell lennie. A szigorúságot úgy értem, rá kell nevelni a gyerekeket: az élet is szigorú! Nem tartom helyesnek az olyan módszereket, amelyek szerint a gyerek azt csinál, amit akar. Ez zsákutca, én nem hiszek benne.

– A városban tisztelnek, szeretnek. Balassagyarmat díszpolgára vagy. Ez talán az egyik legnagyobb kitüntetés, amit kaptál. Mit éreztél, amikor tavaly a városházán átadták e címet?

– Egy kicsit restellkedtem, mert én azt hiszem, hogy amit csináltam szívvvel lélekkel tettem, és nem gondoltam ilyen elismerésre. Hazudnék, ha azt mondanám, hogy nem esett jól, jólésett, de úgy érzem, ettől még nagyobb felelősség hárul rám a múltat, jelent és a jövőt illetően. Vannak emberek, akik nagyon tudnak csillogni, de ha csillogásuk végetért, akkor egy várossal továbbállnak. Én azokat becsülöm, akik sokáig egyhelyben tudnak maradni. Nem mindegy, ha

az emberről tudják, azelőtt miként viselkedett, és miként viselkedik a jelenben. Egyhelyben élni azt jelenti, hogy valaki nyitott lap a környezetében. Egyhelyben lakni nagyon szép dolog, ám nagyon nagy teher és nagyon nagy felelősség is.

– Hogyan élsz mostanában, mi foglalkoztat, melyek terveid?

– Korábban beszéltünk a barátságáról. Sok barátom volt, van, de úgy istenigazában úgy vagyok, hogy mindent a feleségemmel tudok megbeszélni: nagyon érzékeny akár zenéről, akár festészetéről van szó. Tanácsaira sokat adok most is, de alapjában véve csak egyedül kell az embernek sokmindent feldolgoznia. Családomnak is sokat köszönhetek, mert gondolom nem lehetett mellettem könnyű az élet, hiszen sosem értem rá szinte semmire. Hála istennek, azért a gyerekek elég önállóak voltak. Az egyik lányom zenetanár, a másik a Szépművészeti Múzeumban restaurátor. Az unokáim közül Kanyó Emese csellózik, most kapott nívódíjat Miskolcon, a nagyobbik, Kanyó Dávid fuvolázik, ő is kiemelt nívódíjat kapott az országos fuvolaversenyen társával, Ember Dániellel együtt. Barnás Gergely unokám, mint ifjú riporter szerepel a tévében. Mindkét vőm muzsikus. Kanyó András országosan elismert, kiváló fuvolanár, és Barnás András, aki a MÁV szimfonikusoknál volt zenekari tag, most Szentendrén zenetanár, rezes- és nagybőgő szakos.

Terveimről nem merek beszélni, mert azokat az egészségi állapotom sokszor megmásítja. Észrevettem, hogy érzékenyebb lettem: megérezem a frontátvonulásokat, és a legkisebb lelki megterhelés is megvisel. Minél inkább halad az idő, annál jobban érzi az ember... Érzem én is, hogy mennyi mindent nem csináltam meg, s mi mindent szeretnék még tenni... Tervem rengeteg van, ám minden attól függ, hogy a sors, az ég mit engedélyez nekem ezekből megvalósítani.

Réti Zoltán: *Érsekvadkeri beszélgetők (tus)*